

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בשלה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת בשלח – שירה

- א הנני ממטיר לכם לחם - האמונה שמוזנותיו של אדם באים אך ורק מאתו ית'
- ה ראש השנה לאילן - להזכיר בעת צמיחת האילנות שלא בוחו ומעשי ידיו עשו את החיל
- ה וימתקו המים - כשיתחזק באמונה ימצא שהמרירות עצמה מתוקה היא
- ח ויצעקו בני ישראל אל ה' - לעולם יתפלל ואחר התפילה ישוב להאמין שהכל לטובתנו
- ט וכל מאמינים - אין איש מישראל שאין לו חלק בענין האמונה
- ט למען אנחנו - ע"י הניסיונות עולים בני ישראל מעלה מעלה
- יא כי אותך ראיתי צדיק - לא יביט ולא יחקור אחר הסרונות הזולת אם בא להיטיב לו
- יד אז ישיר - גדולת שבת שירה והשפעתה לדורות עולם
- טו נבקעו כל מימות שבעולם - ענין קריעת הים לדורות עד היום הזה
- טו שירה חדשה שבחו גאולים - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה
- טז ואמונה כל זאת - הקב"ה משתעשע בעבודת כל איש ישראל יהיה מי שיהיה
- יז שערי תשובה - ביד כל איש ישראל לשוב בתשובה אף מעמקי השאול
- יח אילן אילן כמה אברכך - מעלת וסגולת יום המשה עשר בשבט

בשלח – שירה

הנני ממטיר לכם לחם - האמונה שמזונותיו של אדם באים אך ורק מאתו ית'

פרשה זו יפה נדרשת בעניני האמונה בה', תחילה במעשה דקריעת ים סוף - ויאמינו בה', והיו מראין באצבע 'זה קלי ואנווהו', לאחריו בפרשת המן 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' וראו הכל בבירור כי פרנסת האדם וכל הצמרכויותיו בידי ה' הם תלויים ולא בידי בשר ודם כלל, ובסוף הפרשה במלחמת עמלק, 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל...' ואמרו (ר"ה כט.) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוכרות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים

ונתחיל בפסוק (טו ד) 'ויאמר ה' אל משה הנני

ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא'. ומבאר הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימנוב זי"ע ('אילנא דחיי בשלח ד"ה ויאמר ה') וז"ל. וב'ספר הישר' לרבינו תם כתב שעיקר מכל המידות טובות הוא האמונה והביטחון, היינו שיאמין באמונה שלימה שהבורא יתב"ש הוא המנהיג ומשגיח בכל עת ורגע ונותן לכל אחד די מחסורו ואין שום אדם יכול לנגוע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלוא נימא. ועי"ז יבוא לבטחון - שלבו יהיה נכון ובטוח בה', שכל מה שמוכן לו מהשי"ת יבוא לידו ממילא בלי שום טורח ולא יבלה ימיו בטרדות והבלים להרבות הון ולהעשיר, כי הוא מאמין ומובטח שאין ביכולתו כלום, רק מה שקצוב לו מן השמים כן יהיה, לא פחות ולא יותר, ואחר שיהא מושרש בלבו

א. מנהג ישראל תורה לתת מזון לעופות בשבת שירה (עיי' מג"א שכ"ד סק"י, ואכמ"ל ביישוב המנהג על פי ההלכה), יש שרמזו במנהג זה, כי מדרך אכילת הציפור שבגשתו אל המאכל הריהו מכופף את ראשו, מכניס המאכל ומיד מרים את ראשו כלפי מעלה, שוב מרכיץ ראשו וחוזר ומעלהו וחוזר חלילה. ללמדנו, שבעניני פרנסה אף שעלינו 'להשתדל', מכל מקום נזכור תמיד להרים תיכף ראשינו ועינינו למרום, לדעת שסוף דבר הקב"ה הוא הממציא לנו הפרנסה.

באופן אחר פירש הרה"ק הי"שמח ישראל' זי"ע (סוף פרשתן), כי אף השור והחמור במיעוט דעתם חושבים כי מזונם בא אליהם בדין, שהרי הם עמלים עבור בעליהם בעבודת שדה וחרם, משא"כ העופות אינן מועילות כלום לבעליהם, ויודעים שאין מקבלים מזונם אלא בטוב לב בעליהם. להורות לן, שנאמין שאין הפרנסה באה לנו כי אם ב'חסדי' הבורא עלינו, כאותם העופות המקבלים מזונם בחסד מטוב הבעלים. כבר דשו בזה הרבה מהפוסקים היאך מותר להאכיל בשבת את הציפורים שאין מזונם עלינו, יש אומרים שיש להניח את המזון מער"ש, ויש ששולחים את המזון ע"י קטן. הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע העיד ממה ששמע איש מפי איש שה'מהר"ל' זי"ע היה נוהג בכל שבת שירה לאסוף את כל ילדי תינוקות של בית רבן ומלמדיהם לחצר בית הכנסת, והיה פותח לספר לכל הנוכחים את סיפור קריעת הים, ותיאר בפניהם את כל האותות והמופתים אשר עשה ה' לישראל עמו על הים, והוסיף לספר מה שלמדונו חכמי המדרש (שמ"ר כא י) שבעת שעברו ישראל את הים ושוררו את השירה הצטרפו אף העופות ושוררו עימם לקל על נפלאותיו ורוב חסדיו, וילדי ישראל צעירי הצאן ליקטו פירות מהאילנות שצמחו בלב ים בדרך נס וחילקו מהם לציפורים המשוררות, ואז לקח לידיו קערה עם 'קאש"ע' ונתן למלמדים שיחלקו מזה לילדים והם יניחום לפני הציפורים. ומדבריו למדנו טעם נוסף להנחת המזונות על ידי הקטנים, שהוא להשריש האמונה בהם בזיכרון הניסים שהיו על הים.

מצוותיך אמונה' שמי שיש לו אמונה וודאי יקיים את כל המצוות כתיקונם, כי האמונה היא אות גדול על קיום התורה, עכ"ל.

ביתר שאת למדנו מדברי הרבינו בחיי' (טו ד) דלכן הוריד הקב"ה לבני ישראל את המון בשכבם על מיטתם מבעוד ליל, והיו משכימים ומוצאים מזונותיהם מוכן להם בלא כל טורח, ללמדם כי ההולך בדרכי ה' ימצא את מזונותיו ללא כל טרחה ויגיעה. ובה מבואר הכתוב (תהלים קכו ב) שזוא לכם - לכל אלו המדמים לנפשם כי מזונם ופרנסתם תלויים בידם, ולכן הם משכימי קום מאחרי שבת ועמלים עד הערב ואף עד חצות ליל, לאגור את הממון לקנות את אכלם, כי הלא בן יתן לידידו - ידידי ה' המאמינים בו, בעת השינה - ללא עמל וטורח לריק, ואין האדם עושה כי אם את הפעולות אשר הבורא ציווהו עשות - כחובת ההשתדלות.

ולבן נפסק ב'שולחן ערוך' (א ה) 'טוב לומר (בכל יום) פרשת העקידה ופרשת המן', וכתב

האמונה והבטחון שהם תרי רעין דלא מתפרשין עי"ז יבוא בנקל לקיים מצוות ואהבת לרעך כמוך, כי כל מה שיראה אצל חבירו לא יקנא בו, ואפילו יעשה לו חבירו איזה השגת גבול, כגון אם הוא חנווני וחבירו יעשה ג"כ חנות מאותו מסחר אצלו לא ירע לבבו עליו כלל, כי יהיה נשרש באמת בלבבו שאין זה חלקו, ומה שקצוב לו מן השמים - עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע... ולכך אמר השי"ת 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' - פירוש, הנני בעל היכולת להמטיר לכם לחם ב'פעם אחת' שיספיק לכם לימים רבים, ואעפ"כ אינני נותן לכם רק על פעם אחת - ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו. כדי לקבוע בלבם מידת האמונה והביטחון שידעו שמי שברא יומו ברא פרנסתו. וז"ש 'למען אנסנו', פירוש, (לנסותם) אם ישימו לב להבין שהחריצות בעיני עולם הזה לא תועיל לו כלום כמו"ש וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר, אזי ממילא ילך בתורתו - גם יראתם ועבודתם תהיה שלימה, ויקיימו כל התורה. וז"ש (תהלים קיט פו) 'כל

ב. הנה מדרך העולם, כאשר ישאל איש לרעהו אם מאמין בחי העולמים ישיב לו - מדוע תחשדני והרי על כולנו אמרו חז"ל (שבת יז). 'ישראל מאמינים בני מאמינים'. אך אם ישאלוהו האם נפשו שלווה ובטוחה שהבורא ימצא לו כל הצטרכויותיו, יענהו האיש בשפה רפה הלוואי שאזכה לבוא למידה זו. אך האמת שאדם זה סותר את עצמו, כי האמונה והביטחון תלויים זה בזה, שהמאמין באמונה שלימה שהבורא ית"ש מנהיג לכל הברואים הריהו 'בטוח' בו שיספק לו צרכיו, ואם אינו בוטח באמת ובתמים נראה שחסר ביסוד האמונה

ג. ויש שרמזו בלשון הקרא 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים', ששפע הפרנסה דומה ל'מטר' הניתך מן השמים, מה המטר אי אפשר לשום בריה שבעולם לחזק ולהגביר את זרם וחוזק המטר, וכן להיפך - אין הדבר מסור בידי אדם להחליש את חוזק המטר, אלא הכל כפי שנקבע מן השמים, כן ממש היא הפרנסה - כל ההשתדלויות לא יועילו במאומה להרבות את שפע פרנסתו, וכן להיפך, אי אפשר לאדם להחליש או להפסיד פרנסת רעהו, אלא הכל יהא כפי שנקצב לו מן שמיא.

ד. וידועה הסגולה - מהרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זי"ע, לקרוא את 'פרשת המן' ביום השלישי של פרשת בשלח.

כמו כן ידוע שהרה"ק מרימינוב דרש בקדשו במשך כ"ב שנה ב'פרשת המן' מידי שבת בשבתו, בכדי להשפיע בזה שפע פרנסה על עם בני ישראל.

כתב ב'חידושי הרי"ם' - ר"ח ניסן תרי"ב, עלה בליבי מחשבה שיזכני השי"ת לחדש בכל יום ויום דבר

באר הפרשה - גשלה - שירה

ג

ה'רבינו בחיי' (טו כ) וקבלה ביד חכמים, כי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יבוא לעולם לידי חסרון מזונות. אף ב'תשב"ץ' (רנ"ו) כתב בשם הירושלמי 'כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו, והוסיף ה'תשב"ץ' - ואני ערב', והיינו שיזכור תמיד לאן עליו לפנות בבוא עליו מחסור בפרנסה וכדו"ה.

והמעט, כדכתב הט"ז (סק"ד) שהוא כדי שיאמין האדם שכל מזונותיו באים בהשגחה

ב'פרשת המן', וממילא הפרנסה שיזמין לי השי"ת מהתורה הקדושה, כמו"ש חז"ל (בר"ר צא ג) 'פרנסה בכל יום' - שנאמר (בראשית מח טו) הרועה אותי מעודי עד היום הזה.

ה. מעשה שהיה ביהודי ששמו ר' ישראל ניסנשטרוק שהיה דר בבריסק, הלה עשיר גדול היה מלפנים, על שולחנו התאחדו תורה וגדולה, עד שנתהפך עליו הגלגל ואיבד את כל כספו, והוזקק לכמה אלפי רובל בכדי לפרוע חובותיו, לקנות סחורה שיוכל לשאת ולתת בה ועל ידי זה לשוב לאיטו למעמדו הראשון, חיפש מי שיקיים מצוות 'אם כסף תלווה את עמי' ולא מצא, בלית ברירה יצא לדרכו לעבר העיר לאנדאן שם מדור הבארון המפורסם ר' אנשיל ראטשילד ז"ל, לבקש מעמו הלוואה גדולה. אלא שאף הוצאות הנסיעה שארכה כשלוש חדשים לא היו לו, לכן מכר מחפצי ביתו, והכסף שקיבל חילק לחצאין, מחצה לקח עמו להוצאות הדרך ומחצה השאיר ביד בני ביתו עבור לחם לאכול, עד שיחזור ויהיו מעות בידו.

לאחר שלושת ירחים דרכו רגליו על אדמת לאנדאן, החיש ר' ישראל את צעדיו לביתו של הבארון ראטשילד, אך הנה מיד חשכו עיניו, בראותו עשרות ומאות 'משולחים' עומדים ב'היכל' טרקלינו של הבארון, וכולם עוברים כבני מרון אצל פקידי הבית, והם מעניקים לכל העוברים חצי זהוב ולכל היותר זהוב שלם, והרהר לעצמו וכי מה אעשה עם זהוב יחיד ובודד כשהנני נצרך לג' אלפי זהובים לכל הפחות להעמיד עצמי על מעמד ראוי, ולא הרגיש שעניו מביעים את רחשי לבו ודמעות רותחות ניגרות מהם (כמאמר החכם 'העיניים חלון הלב'), הפקידים הממונים על חלוקת הצדקה הבחינו מרחוק בכל אשר נעשה בירכתי ההיכל, שאיש נכבד והדור פנים מבכה מרה את גורלו, מיהרו לגשת אליו, ואמרו לו אנן שכירי הבארון הננו, ואיננו רשאים לתת יותר מזהוב אחד לכל אחד, אמנם זאת ניעצך, בוא הִנֵּה שנית בערב שבת קודש בחצות היום, בשעה זאת נכנס לכאן הבארון לבדוק את הרשימות של כספי הצדקה, תגלה לו מצפוני לבך, ואולי תשא חן וחסד לפניו, וימלא משאלות ליבך.

ויהי ביום השישי הופיע רבי ישראל בשעה הנקובה, ואכן הבארון נשבה אחר חינו, והזמינו לסעוד על שולחנו את סעודות השב"ק. במשך כל הסעודות ישב ר' ישראל על שולחן מלכים תיבל את הסעודות באמרות טהורות, דברי תורה וחכמה המשמחים לב שומעיהם, הבארון שנהנה ממנו מאד אמר לו בעצם יום השבת סור נא אלי מיד בצאת השבת, כי דבר לי אליך, במוצאי מנוחה ישבו יחדיו הבארון ור' ישראל, ור' ישראל החל לספר לו על עברו, שעד עתה היה בעצמו עושר גדול, ועתה נהפך ל'יורד', וזקוק הוא בדחיפות להלוואה של כמה אלפי רובל. כשמוע הברון את דברי היהודי, פנה אליו ואמר לו, אמור נא כמה היה שווי כל נכסיך בזמנים הטובים ביותר, חישב היהודי ומצא שבזמנים הטובים עלה ערך שווי עשרת אלפים רובל, נכנס הבארון אל החדר שני... יצא ונתן לו במתנה גמורה סכום אדיר של עשרת אלפי רובל, גם רשם את שמו על גבי הנייר 'בארון אנשיל ראטשילד' ומקום מגוריו בלאנדאן, ר' ישראל שהשתומם למראה סכום אדיר זה שלא חלם עליו כלל, פתח פיו הלל ושיבח את הנדיבות הרבה, אך הוסיף ותמה בפני הבארון לשם מה כתבם לי קלף עם האדרעס (כתובת) שלכם, וכי זקוקים אתם שאדע את מקום המגורים בכדי שאשלח לכם מכתב תודה...

ענהו הבארון, הנה רואה אני שה'שלימזל' (ביש מזל), רודף אחריך, ומחמתו נעשית יורד, ומי יודע אם

באר הפרשה - גשלה - שירה

ד

מלעילא. הוסיף ה'משנה ברורה' (סק"ג) לתורות שריבוי ההשתדלות לא יועיל מאומה. וכך היה במן 'המרכה לא העדיף והממעט לא החסיר', וסוף דבר העלה כל אחד בידו 'עומר לגולגולת' כמו שנקצב לו מן השמים. ומזה ילמד האדם שריבוי ההשתדלות לא יתן לו ולא יוסיף לו מאומה, ולא יתרכו מזונותיו עבור זה, ולא יאריך אף אם לא ירבה בהשתדלות ישלים לו הבורא מזונותיו כפי הנקצב לו.
לאיך גיסא, החסרון באמונה מביא על האדם היפך הברכה. דכתיב בפרשתן (ז' א-ג) 'ויחננו ברפידים ואין מים לשתות העם, וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים... ויצמא העם למים

עתה כשקבלת ממני סכום גדול כזה לא תשוב להפסידו, על כן נתתי לפניך את כתובת מגורי, שלא תצטרך לשוב להיטלטל בדרך שלוש חודשים נוספים, אלא תשלח את בקשתך דרך הדואר, וכיוון שכבר בידעי ומכירי עסקיך אשלח לך שוב עשרת אלפים רובל.

על פי עובדא זו יתבאר לנו ביאור נפלא בכתוב (תהלים קיא ד) 'זכר עשה לנפלאותיו, חנון ורחום ה', דלכאורה צ"ב, מה ענין 'זכר' עשה לנפלאותיו למה שהוא חנון ורחום, ועפ"י האמור יבואר היטב, כי הקב"ה אומר לבניו רחומיו, זכרו נא את הנפלאות אותם עשיתי עמכם בימי צאתכם מארץ מצרים, וכאשר תמצאו עצמכם בעת צרה ח"ו - היזכרו באדרעס (הכתובת) אשר יש לפנות לשם בעת צרה, התפללו אלי, ויתעורר בי הרצון לשוב להטיב לכם בניסים ונפלאות. וזהו שאמר הכתוב זכר עשה לנפלאותיו שיזכרו את כל ניסיו, כי חנון ורחום ה', וברצונו לשוב תמיד להטיב לנו, וזה ייעשה על ידי שנזכור יציאת מצרים ונאמר לפניו שירה חדשה.

1. מספרים על יהודי אחד שלפרנסתו עסק כ'מנקה' ברחובה של עיר, ובקושי הרוויח פחות מכדי לחמו הדל. יומא חד בקומו משנתו, סיפר בשמחה וצהלה לבני ביתו, חלום חלמתי כי ישועתנו קרובה לבוא, כי ראיתי בחלום שבקרוב אהפוך להיות גביר אדיר כבארון ראטשילד. שמחו בני הבית ואמרו, בחסדי שמים יהא בידינו לשלם כעת את כל חובותינו. גער בהם בעל הבית ואמר, לא היו דברי על מעט מעות, אלא שאהפוך להיות גביר אדיר יותר מראטשילד, כי בנוסף לעשירות כראטשילד עוד יהיה לי בכל חודש את סכום המעות שהנני מרוויח מעבודתי כמנקה הרחובות.

ולדין, המדמה בנפשו כי על ידי עבודתו והשתדלותו הוא מסייע לחי העולמים, הריהו דומה לאותו שוטה שדימה בנפשו שפרוטותיו הזעומות מוסיפים איזה דבר להון התועפות של ראטשילד.

2. אמנם זה פשוט, שלא די באמירה בפיו 'פרשת המן', אלא יתבונן בפנימיות הדברים, שכל פרנסתו והצטרכויותיו יגיעו אליו מן השמים בהשגחה פרטית.

פעם שאל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, אמרו חז"ל (יומא עה.) שכל אחד ואחד טעם באכילת המן את הטעם שעלה ברצונו, הגידו נא לי איזה טעם הרגיש מי שלא חשב מאומה בעת אכילתו, הוא מוטיב לה והוא מפרק לה - מי שאינו מתבונן אין לו כל טעם כלל... (עיי' בית השואבה לר"ש שוואב, עמ' 151)

כי כך היא דרכה של תורה, להתבונן בכל דבר ללמוד הוראה למעשה, וכפי' של הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע בפסוק 'שכל טוב לכל עושיהם' (תהילים קיא ז), מתי ידיעת השכל 'טוב' הוא, כשהוא 'לכל עושיהם' כשמביאו לידי מעשה בפועל...

כיו"ב אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ששמע ממגיד אחד על הפסוק (תהילים צב יד) 'שתולים בבית ה', רבים הם היושבים שתולים (מלשון נטיעות ששתלן) בבית המדרש ושומעים דיבורי התעוררות המלהיבים את הנפש לתורה ועבודה, אך 'בחצרות אלוקינו' - בצאתם ל'חצר' בית המדרש, מיד 'יפריחו' וייעלמו מאתם כל הדיבורים, ואינם באים לידי מעשה.

באר הפרשה - גשלה - שירה

ה

ראש השנה לאילן - להזכיר בעת צמיחת האילנות
שלא כוחו ומעשי ידיו עשו את החיל

מתאמרא משם הרה"ק הישמח ישראל זי"ע
שחמשה עשר בשבט הוא ראש השנה
לאילן (ר"ה ב.), כי אז הוא זמן ה'חנטה' בפירות
האילן (שהפירות מתחילין לצמוח), ויש לחשוש שמא
יבוא בעל העץ לידי התפארות לאמר, הנה כוחי
ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, ועל ידי עבודתי
ויגיעתי בשדה גדלים הפירות, על כן נקבע יום זה
לראש השנה, להזכיר לו לאדם את 'ראש השנה'
שאז כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון והכל
נקבע ונקצב להם בו ביום, וכל מעשה ידיו אינם
אלא השתדלות גרידא, אך חס מלומר שהם
המביאים לו את השפע.

וימתקו המים - כשיתחזק באמונה ימצא שהמרירות
עצמה מתוקה היא

בפרשתן (טו כג-כה) ויבואו מרתה, ולא יכלו
לשתות מים ממרה כי מרים הם. על
כן קרא שמה מרה... ויצעק אל ה', ויורהו ה' עץ
וישלך אל המים, וימתקו המים. לכאורה צריך
ביאור, מדוע נקבע שם המקום 'מרה', הרי לאחר
הגם והפלא הגדול שנמתקו המים היה מן הנכון
לכנות את המקום 'מתוקה'. ומבארים משם הרה"ק
רבי יחזקאל מקוז'מיר זי"ע כי כששתו ממי מרה
והרגישו כי מרים המה ואינם ראויים לשתיה. החלו
זועקים לשמים, ומבקשים, אבינו שבשמים שלח לנו
מים מתוקים להשקות עם רב. והיו מחשבים על
ניסים גדולים ועצומים שיחיש להם הקב"ה ויביא
להם מים לשתות. אך זאת לא שיערו בנפשם,
שיהפוך הקב"ה את המים המרים עצמם למתוקים,
ויחיו נפשותם מאותם המים עצמם.

אשר על כן, ברצות הקב"ה להורות לנו את הדרך
נלך בה בדרכי האמונה התמימה, קרא
למקום בשם 'מרה', שייזכר לדורות בכל עת צרה
ומרירות שהצרה עצמה היא היא עצם המתיקות.

וילן העם על משה, וצריך ביאור מדוע כפל 'ואין
מים לשתות' ושוב 'ויצמא העם'.

ומבאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם'
בשלה), וז"ל - שהשי"ת משגיח על כל
העולם, והכל מאתו יתברך והוא המחיה את כולם
ללא הפסק, כן משפיע מטובו לצרכי בני ישראל,
ומה ועל מה יש לדאוג ולפחד יותר על חסרון
פרנסתו מלדאוג ולפחד יותר על חסרון חיותו.
פירוש, כי מדרך העולם לסמוך ולבטוח בה' שעוד
יעניק להם שנות חיים, ואינם מהלכים בדאגות
למעלה ראש - שמא ימותו למחר, ומדוע על
'מוזנם ופרנסתם' מסובכים המה מלאים דאגות
כרימון, עד שממש אי אפשר להביט בפניהם מרוב
לחצם זו הדחק בענין הפרנסה, והרי אמרו הז"ל
(תענית ה:) 'האי מאן דיהיב חיי יהיב מוזנאי'.

ומוסיף ה'חידושי הרי"ם' - ציוה ה' להשאיר מהמן
למשמרת לדורות, שיראו הכל שהשי"ת
משפיע בלי הפסק ומכין מזון ליראיו, אלא שבזה
שהם רודפים אחרי פרנסתם בפחד ובדאגה שלא
יחסר להם, ואין להם ביטחון בהבורא ב"ה
המשגיח האמיתי, הון ומפרנס בריותיו בלי הפסק
כלל, אזי עושיין פגם בהשפע ומתישין כוחו של
מעלה, שיהיה נפסק השפע באמת, וגורמים
שיבואו לידי חסרון'.

ובזה יבואר כפילות הפסוקים כי אכן בתחילה
עדיין לא צמאו כלל למים, אלא כראותם כי
'יחננו ברפידים ואין מים' חששו שמא יחסר להם
מים לאחר זמן, והתחילו לריב עם משה תנו לנו
מים, ובוזה הפחד אשר פחדו שיחסר להם מים
ויבואו לידי צמאון זה גרם שאכן ויצמא העם למים.
ולזה כפל לומר בשנית ויצמא העם למים, אכן
המאמין בה' שיתן לו מזונו כי מי שברא יומו ברא
פרנסתו (מכילתא בשלה פר' ויסע ב) - וודאי שלא תכזב
תוחלתו, כי הקב"ה נותן שכר טוב לכל הבוטחים
בשמו באמת (ע"כ דברי הרי"ם).

באר הפרשה - גשלה - שירה

ו

כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. ואף הצרות אינם אלא מתוקות בעצם, ואם אך יאמינו בה' 'תתגלה' להם המתקנות. על כן קרא שמה מרה. והרי הוא מצעק במר נפשו על הרעה שנחתה לפתחו, וכולו אפוף וכפוף בעצבות ובמרירות. וזוהי דרך הישרה שיבור לו האדם, להגביר את האמונה בלבו, לדעת בבירור" ולהשריש בעצמו שכל העובר עליו לטוב ולמוטב, הכל הוא 'טובה' מאת ה'. ופעמים שתבוא על אדם מה שנראה לו כ'צרה צרורה', והרי הוא מצעק במר נפשו על הרעה שנחתה לפתחו, וכולו אפוף וכפוף בעצבות ובמרירות. ובאמת 'נסתרים דרכי ה'', ואותו פתי אינו יודע ומכיר שצרה זו גופא אינה אלא טובה גמורה (אלא שלעת עתה מכוסה הטובה הטמונה כאן)⁸. והוא

ח. בשנת תש"ו ישבו כמה מתלמידי הישיבה (בגראסוורדיין) ושוחחו על מאורעות המלחמה הנוראה... תוך כדי דיבור נכנס הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע, ניגש ושאלם על מה נסובו הדיבורים, הבחורים שתקו מפחד ומורא, נענה הרבי ואמר מצינו בתלמודא פעמים רבות (עי' שבת קכא, ב) 'מאן נימא דמתרצתא היא, דלמא משבשתא היא'. והנה, תיבת מא"ן נוטריקון קל מלך נאמן ומורה על האמונה בקל גדול. והיינו כי מא"ן נימא - האומר (נימא פירושה 'אומר') בכל עת וזמן שהקב"ה קל נאמן הוא, הרי שמתרצתא היא, אדם זה מתורץ הוא, יש לו תירוצים וביאורים על כל הקורות עמו, בידעו שהכל משמים. אך דילמא האדם שהוא מלא בספיקות בכל הקורות עמו, כי אולי פלוני עשה לו כך ואלמוני נהג עמו להיפך, ואולי אם היה נוהג אחרת לא היו ייסורים באים עליו. אדם כזה הרי הוא משבשתא כי כל ימי חייו מלאים בשיבושים ואינו מבין מדוע הכל בא עליו

עוד ביאר הרה"ק בדברי חז"ל (הובא ברש"י פר' שמות א יב) שפרעה אמר 'הבה נתחכמה לו פן ירבה', רוח הקודש אומרת אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה, והיינו כי פרעה הוא היצר רוצה להרבות בבני ישראל את ה'פן' - הספיקות וקושיות באמונתם, כי ע"י הספיקות נוטה האדם מהאמונה התמימה, אבל 'רוח הקודש' אומרת 'כן ירבה' - יתרבה בקרב בני ישראל 'כן' שהוא לשון ודאי, ויאמינו בלי שום ספק והרהור.

וכבר היה הרה"ק מקוברין זי"ע (יסוד העבודה, הובא ב'תורת אבות' שבת אות קמא) אומר ש'קל אדון על כל המעשים' הוא התירוץ לכל הקושיות...

ט. מעשה שהיה בשנת תשע"ג, בשבת פר' שלח ערך יהודי קידושא רבה ברוב מטעמים ורוח נדיבה באתרא קדישא מירון אצל התנא האלוקי רשב"י זיעועכ"א, בעת הקידוש סיפר הלה את סיפורו, לפני כמה שבועות הילך בין הרים ובקעות בארץ הקודש, על אם הדרך נשכו נחש מסוכן ביותר ברגלו, מיד החל להקיא, והרגיש כי עוד מעט קט והוא נופל ארצה ללא הכרה, מיד הבטיח שכשירפאהו קוב"ה רפואה שלימה יבא להודות ולערוך קידושא רבה במירון אצל רשב"י, ואכן מיד איבד הנשוח את הכרתו, והתעורר לאחר עשרה ימים בבית החולים. מכיוון שהיה נראה כי חזר לאיתנו שלחוהו לביתו.

כעבור כמה ימים דיבר עמו 'ראש הרופאים' בטלפון, ובהתרגשות עצומה הורה לו שיסור מיד לביתו, עשה הלה כפי שנצטווה, סיפר לו הרופא כי נעשה עמו נס גדול מן השמים, באותם הימים אשר שכב בבית החולים הוציאו ממנו בכל יום ויום מעט דם לבדוק האם עדיין מפעפע בו ארס הנחש או שכבר תמה השפעת הארס, וכהיום הזה אחר שגמרו לבדוק את כל הדמים נתגלה להם שבגופו קיננה בתקופה האחרונה ה'מחלה' ה", והוא לא ידע כלל מזה - כך שבמצב כזה היה משיב את נשמתו ליוצרה תוך כמה שבועות, מה עשה הקב"ה, הביא עליו נחש שהכניס בו ארס חזק, וארס הנחש שרף וכלה את כל המחלה במשך עשרה הימים ששכב בבית החולים, ועתה בריא הוא הן מן הארס, ועל הכל נקי הוא לגמרי מהמחלה... ונחסכו מעמו הטיפולים הקשים והמייסרים... נמצא שרעת הנחש היא גופא הייתה טובה עצומה הייתה.

באר הפרשה - גשלה - שירה

ז

הכל בהשגחה פרטית מן השמים, וכל ההווה ומתרגש בעולם אפילו תנועה קלה ואפילו צעדי רגליו ספורים בהשגחה, ואפילו עשרת אלפים צעדיו והילוכו של אדם הכל הוא בהשגחה פרטית. כמו שאנו מברכים בכל יום בשם ומלכות ברכת 'המבין מצעדי גבר', וצריכים להאמין בזה מאד שלא יהיה חלילה ברכה לבטלה". ועל ידי אמונה זו ניצול ממרה שחורה ועגמת נפש אף כשלא מתנהלים ענינו כפי רצונו, כי על ידי שמאמין ששום דבר בעולם אינו נעשה על ידי רצונו של אדם רק הכל בהשגחה מן השמים, ממילא לא יכעס ולא יתקצף ולא ירהר אחר מידותיו של אביו רחמו, עכ"ל.

באוילותו וחוסר אמונתו מצטער ובוכה תחת לברך על הטובה הגמורה.

כתב ה'רוקח' (סדר התפילה, הלל) לפרש את הכתוב (תהלים קיה ה) 'מן המוצר קראתי קה ענני במרחב קה', פירוש, מן המוצר קראתי - אל ה' - ראה נא ה' בעניי וצרתי, כי צר לי מהר ענני, ענני - ענה לי הבורא ית' שאני במרחב ולא בצר, אין כאן צר ומצוק, ורק בעיני בשר נראה הדבר כ'צרה', אבל באמת הכל 'מרחב' וישועה.

איתא ב'דברי ישראל' זי"ע (בפרשתן בד"ה וירא) וז"ל. וכשאדם מאמין שאין מקרה בעולם, רק

מכאן ילמד כל אחד לעצמו - שאבינו מלכנו הוא הטיב הוא מיטיב הוא יטיב לנו, ואף מה שנראה לאדם כרעה, אין לך טובה גדולה מזה, ויודע כל הנסתרות מכין לו טובה נסתרת תחת מה שנראה כרעה. י. יש ויאמר האדם בהצטדקות, אכן מאמין גדול הנני שכל אשר יארע הכל הוא לטובה, 'אבל אני' - הקורות עמי אינם כל כך... לזה רמזו בנוסח הווידיוי אבל אנחנו - האומר שלגבי הקורות אותי שונה הנהגת ה' ח"ו... הרי זה ואבותינו חטאנו - אבות החטאים לומר כן.

איתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס שער אמת ואמונה נו), וז"ל. כשבא על אדם איזה צרה ר"ל וצר לו מאד, אין לו תקנה רק שיבטח בחסד עליון בל ימוט, ואז לא יעשה שום רפואה כלל, ואפילו שלא יתפלל ולא לילך למקוה רק לבטוח, עכ"ל.

יא. פעם ישב הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע עם תלמידיו הק' ודיבר מענין השגחה פרטית ובתוך דבריו אמר, כל כך רבה ההשגחה הפרטית, עד שאפילו שעה שפרה מהלכת ברחובה של עיר ומטילה גללים, יש השגחה מדוקדקת באיזה מקום תטיל את הגלל. אחד התלמידים ששמע את הדברים לא הבין היאך שייך שאף דבר מאוס ופעוט כזה מושגח מלעילא, ואינו אלא מקרה בעלמא.

כעבור כמה ימים התהלך אותו תלמיד באישון ליל בחוצות העיר והתבוסס בשלג ובכפור שהיה על פני הקרקע, ולפתע דרך מבלי משים במקום מדרון והחל להתגלגל במורד הר בדרכו לתהום נשיה. תוך כדי נפילתו נתקע רגלו בדבר נוקשה ועי"ז נעצר מנפילתו וחיינו ניצלו. בדק התלמיד מהו החפץ שעצר בעדו מליפול למיתה, וראה שאין זה כי אם גלל של בהמה שקפא בקור. עתה הבין התלמיד כמה מדקדק הקב"ה אף עם גלל בהמה שגיגע למקומו הראוי. מיהר התלמיד לבית רבו הקדוש, מיד בהכנסו, נענה הרה"ק ואמר לו, נו, עתה כבר הראית לדעת 'השגחה פרטית' עד היכן היא.

יב. מתאמרא בשם 'הנצי"ב' זי"ע על דברי חז"ל (מכילתא בשלח ג) בפסוק (טו ב) 'זה קלי ואנוהו', שהיו מראין באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ולכאורה, מניין שגם השפחות זכו לגילוי שכינה, אולי מדובר מהצדיקים שבאותו הדור, שהם שבחו ורוממו 'זה קלי ואנוהו'. אלא ביאורו, כי האומר 'זה קלי ואנוהו' - אשבח ואפאר את הקב"ה רק בעת האורה, כשבידי להראות באצבע 'זה קלי', אינו אלא בדרגת 'שפחה' גרידא, כי העובד ה' מאמין בה' אף כשאינו נגלה בפניו, וגם כי אשב בחושך ה' אור לי' (מכילתא ז ח).

ולא עוד אלא שבכוח האמונה יומתק מצבו, ויביא על עצמו טובה וברכה מתוך חסדים מגולים, וכמו דמתאמרא משמיה דהרה"ק מלעכוויטש זי"ע בביאור הכתוב בפרשתן (יז יב) 'ויהי ידיו אמונה', שכשם שהאדם פועל 'בידיו' כל אשר יחפוץ עשות, כך בכח האמונה לשדד ולשנות את כל מעמדו ומצבו".

אתפלל שישתנה מצבי לטובה, והרי אינה כי אם רעה עבורי. תשובתו, כך גזרה חכמתו יתב"ש, שעל כל צרה שלא תבוא יעמוד ויזעק לה' האלוקים שיתגלה אליו ברחמים 'מגולים', ולא ימנע מלבקש על הטובה בשלימותי. אך מיד אחר שגמר תפילתו לא ירהרר במה שעובר עליו, אלא יקבל הכל באמונה תמימה כי אין טוב מזה".

ויצעקו בני ישראל אל ה' - לעולם יתפלל ואחר התפילה ישוב להאמין שהכל לטובתו

השתא יבוא אדם ויטען לאמר, אם כן חסל סדר תפילה, כי אם מחובתי להאמין בכל לב שכל הבאות עלי אינן אלא טובה גמורה. האיך

בל 'הגשה לתפילה' תהיה מתוך התעוררות הלב, דע לפני מי אתה עומד' (ברכות כה:), לפני מ"ה שהוא יחיד בעליונים ושליט בתחתונים ובידו הכוח והגבורה לגדל ולחזק לכל, ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. ורמז לה רבינו

יג. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע אמר פעם בקדשו, כי המעיין בתורה יוכח לראות שבני ישראל לא שהו ב'מרה' כי אם יום אחד בלבד, ועם כל זאת 'וילונו העם לאמר מה נשתה' (שמות טו כד), והרי מיד למחרת באו אילימה ושם שתיים עשרה עינות מים ושבעים תמרים, אלא כך נראה האדם שהוא קצר רואי, ואינו יכול להתאפק ולדחות אפילו לזמן קצר את מבוקשו, ומדוע לא יחיה בעיני האמונה לראות שלא יאריכו הימים והשעות וה' ירווח לו בכל עניינו.

ועל ידי האמונה יקנה בנפשו מידת הסבלנות, כי כל חסרון הסבלנות בא מכך שהאדם רוצה למחר לדעת ולהשיג מה מלפנים ומה מאחור, אם אך היה 'מאמין' היה מכיר שאי אפשר לאחור המוקדם או להקדים המאוחר.

הנה כתיב בפרשתן (טו יג) 'נהלת בעזך' פירש"י 'נהלת' - לשון מנהל, ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון עברית, עכ"ל. כתב הרה"ק האמרי אמת זי"ע במכתב קדשו (ליקוטי יהודה בפרשתן) להג"ר יעקב העניך סנקביץ זצ"ל ראש ישיבת 'שפת אמת' ששני הביאורים עולים בקנה אחד, כי מי שבתפקידו 'מנהל' ועוסק עם הציבור עליו להיות נושא וסבלן, להלך עם כל אחד ואחד כפי רוחו. יד. ב'שבע ברכות' אנו מבקשים 'שמח תשמח רעים האהובים, כשמחך יצירך בגן עדן מקדם', וקצת צ"ב, וכי לא יאה לן פחות מהשמחה ששימח הקב"ה את אדם וחוה בגן עדן מקדם. אלא, שאכן, בבואו להתפלל יבקש על הטובה הגדולה ביותר (יותר ממה שהוא מצפה).

טו. ידוע משל קדמון לחתול שרדף אחר עכבר לאכול את בשרו, העכבר ברח ממנו בכל כוחו. תוך כדי מרוצתו פגש העכבר את הפיל ששאלו אנה הוא בורח, משביאר לו העכבר שהוא בורח מהחתול אויבו, מיהר הפיל והשליך עליו רגבי עפר ובוץ עד שהוטמן כולו תחת החול. וכך משעבר שם החתול לא ראהו והמשיך בדרך מרוצתו ולא מצא מאומה. כשחזר החתול מרדיפתו ולא מצא את העכבר, הבחין ברגבי העפר המונחים על אם הדרך, ומשהתבונן הבחין שזנבו של העכבר מציץ מבין החרכים, מיהר וסילק מעליו את כל הבוץ ואכל את העכבר ולא השאיר ממנו שריד. מכאן למדנו, א. לא כל מי שמשליך עליך רגבי עפר ובוץ ומלכלך אותך מתכוון לרעתך, כי פעמים שהוא מציל את חייך. ב. לא כל מי שמנקה אותך ומסלק ממך את העפר והבוץ הרי הוא חפץ טובתך והצלחתך. כי פעמים שאינו אלא זומם להמיתך. כיו"ב לדידן, פעמים נראה לאדם שהקב"ה מכסהו ב'הר' של צרות, ובאמת אינם אלא לטובתו הגמורה והרי הוא מציל בזה את חיינו. אין לנו אלא להתחזק באמונה שהכל לטובתנו הגמורה.

היותר קטן בחכמה ובתבונה, אם רק יאמין באמונה פשוטה גדולה, או ישיג כמו האדם הגדול, ללא הבדל, ומכאן שאין לומר איני כדאי ואיני שייך לזה, כי האמונה שייכת אף לפחותי ערך.

ולא זו בלבד, אלא שכתב ה'חובות הלכות' (שער הבטחון ב) שאדרבה כאשר תעלה בלב האדם מחשבות אוון שאינו ראוי, ובוודאי לא ישפיע עליו הבורא משפעו הגדול, יחשוב לעצמו כי חלק מחלקי האמונה הוא להאמין שהקב"ה הוא טוב ומטיב 'לרעים' ולטובים^{טז}.

למען אנסנו - ע"י הניסיונות עולים בני ישראל מעלה מעלה

בפרשתן (טז ד) 'למען אנסנו הילך בתורתי אם לא', הנה עבור העמידה בנסיונות ברא ה' את עולמו, שהרי מלאכים יש לו מספיק בעולם העליון - כמו שאומרים ב'אקדמות' 'חיל אלף אלפין ורבוא לשמשותא', וכל עיקר ה'נחת רוח' שיש לבורא מעולמו הוא מקרוצי חומר שיש להם נסיונות ומתגברים עליהם.

בך פירש הרה"ק מלעכוויטש זי"ע (תורת אבות ד"ה למען אנסנו) בהאי קרא למען אנסנו הילך בתורתי אף כשהוא במצב אם לא. היינו כשבא לזמן קושי והסתרה, ואעפ"כ הוא מתגבר לילך בדרך הישר, הרי אז הוא עיקר חשיבותו, שעומד איתן להתחזק בזמנים אלו באמונה טהורה^{יז}.

עובדיה מברטנורא זי"ע (בספרו 'עמר נקא' פר' בשלה) על דברי רש"י בפרשתן (יד י) 'ויצעקו בני ישראל אל ה' - תפסו אומנות אבותם^{יח}, וביאר הרע"ב שכך אמר הקב"ה למשה, כל תפילתם אינה אלא מכוח 'מנהג אבותיהם בידיהם' (ולא בלבכם) - שכך עשו אבותם בעת צרה, היו מתפללים לפני, אבל אינה מכוח ההכרה והידיעה שאין להם על מי להישען אלא על אביהם שבשמים^{יט}.

וכל מאמינים - אין איש מישראל שאין לו חלק בענין האמונה

אין מעכב ואין מעצור בעד האמונה, וכל חד וחד שייך בה, כמו שאמר הרה"ק מהר"י מטשארטקוב זי"ע (גנוי ישראל בפרשתן, תרע"ט ד"ה ויראו העם) דלכאורה צריך ביאור מדוע במתן תורה הגביל הקב"ה את ישראל לפי קדושתם, שהיה מחיצה למשה לבדו, לאהרן לבדו, ולכהנים בפני עצמם (מכילתא יתרו ד), ואילו בקריעת ים סוף היו כולם שווים לטובה עד שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי.

ומבאר ה'גנוי ישראל' שנתנית התורה תלויה לפי ערך המקבל - כפי שכלו ומוחו כך ישיג את דברי התורה, ועל כן היו מחיצות - להפריד ולהבדיל בין דרגא לדרגא, אך בנוגע לענייני אמונה - בקריעת ים סוף, שהשגת בנ"י הייתה אז ע"י 'אמונה פשוטה', בזה אין כל מחיצה והבדל בין גדול לקטן ובין צדיק לשפחה, וכלשונו 'כי גם האדם

טז. יש שפירשו שהוא כענין ה'אומנות' שביד האדם ובה מביא פרנסתו, כך 'אומנות אבותם' - התפילה, היא הכח שבה פעלו אבותינו את כל עניניהם ברוח ובגשם, ואף אנו נלך בדרכם זאת.

יז. כבר אמר הרה"ק השרף מקאצק זי"ע על דברי המדרש (קה"ר א א) שהאריכו לתאר למה דומה האדם במשך כל ימי חייו ומסיימים 'הזקין הרי הוא כקוף', ותמה ה'שרף' וכי מה חטאו זקני העם שמדמים אותם לקוף, אלא, הכוונה שהוא כקוף העושה את הפעולות שרואה שסובביו עושים (ויגדק' היינו ברוחו), כך הם העושים את כל עבודתם, תורתם ותפילתם רק כי כך נהגו אבותיהם, או חבריהם, או הם עצמם...

יח. אל הרה"ק רבי יצחק מבאיאן זי"ע נכנס יהודי שהיה מוקף בחבילי צרות ויסורין, הרבי החל לחזקו, אך הלה נענה - וגם האמונה נאבדה ממני... אמר לו הרבי, וכי מה הינך חושב למי שאין אמונה

בה' יעזבוהו ה', גם לאיש הלזה יעזור ה'.

יט. וכבר אמר החכם, שכמו בעניין חכמת השיר יראה המתבונן שאי אפשר לזמר ניגון בקול ישר, אלא

באר הפרשה - גשלה - שירה

בה' שיזמין להם למחרת את מזונם. אמנם כאשר הותירו דתן ואבירם בטל מהם כל נסיון, שהרי הכל ראו שאף המותיר לא הרוויח מאומה, ועל כך קצף עליהם משה רבינו על שביטלו את הניסיון באמונה מעל בני ישראל, כי זה כל האדם לעמוד בנסיון בתעצומות נפשי.

ביוצא בו, ביאר הרה"ק מרוזין זי"ע הא דנאמר (בראשית כא ו) 'ותאמר שרה צחוק עשה לי אלוקים כל השומע יצחק לי', ופירש רש"י 'הרבה עקרות נפקדו עמה... ורב שחוק היה בעולם',

ובזה מבאר ה'משך חכמה' (ד"ה ויקצוף) בפרשתו (טז כ), 'ולא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו עד בקר וירום תולעים ויבאש ויקצוף עליהם משה'. ולכאורה יש לתמוה מדוע קצף עליהם משה, והלא אדרבה במעשה זה נתקדש שם שמים ביותר, כי ראו כל העם יחדיו שהממרה את פי ה' ומניח למשמרת ליום המחרת לא ישאר לו ולא כלום. אלא ביאורו, כי עד עתה היה לבני ישראל נסיון תמידי, שמקום מושבם במדבר בארץ לא זרועה ומי יודע האם למחרת יהא להם מה לאכול, והוצרכו להתגבר דבר יום ביומו שלא להותיר מהמן ולהאמין

על ידי שהקול עולה ויורד נבנית לה שירה נפלאה, כך על האדם להאמין שדייקא על ידי עליותיו וירידותיו, נוצרת לו שירת חייו, שירה עריבה ונפלאה, כי אף הירידות והדברים הקשים הבאים על האדם הלא הם לטובתו השלימה.

מספרים על הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע שנסע יחד עם הרה"ק רבי נחמן מהורודנקא זי"ע לשבות במעז'בוז' אצל מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ויצאו לדרכם מיד אחר תפילת וותיקין, אך ביום השישי עם חצות הבחינו כי עדיין ארוכה הדרך להגיע עדי מעז'בוז', ובאם ימשיכו בדרכם לא יספיקו לשמור 'תוספת שבת' כמנהגם מידי שבת בשבת, על כן דחקו בעגלון שיאיץ את הסוסים. ואכן הלה החל להזדרז בדרכו, הקיף את העגלות שעמדו לו בדרכו, עד שהגיעו לראש השיירה ואז ראו כי העגלה הראשונה היא מרכבת השר 'מושל המחוז', ועל פי חוקי המדינה עוון פלילי הוא להקדים מרכבת השר, ובעל כרחם נזקקו ליסע לאיטם מאחורי מרכבת השר. נענה ה'תולדות' שהנה אפסה תקוותם לשבות בצל רבם, נענה רבי נחמן ואמר לו, הנה כל ימי חלדי עבדתי בעצמי להאמין בכל לבבי כי כל מאן דעביד רחמנא אפילו מה שנראה לאדם שהיא רעה מזה גופא תצמח הטובה, אמר לו ה'תולדות' לו יהי כדברך, כאומר 'נזכה ונחיה ונראה' איזה טובה תצמח לנו מעכבה זו. והנה עד מהרה נוכחו לדעת ששיירות רבות של עגלות משרכים דרכם לאיטם מחמת יום השוק המתקיים עתה, עד שנוצר טרעפיק (פקק) גדול ולא יכלו לנוע ימין או שמאל, אך משהבחינו בעלי העגלות במרכבת השר נתרחקו כולם לצדי הדרך ופינו מקום עבורו, ואף הני תרי רבוותא המשיכו בדרכם תיכף אחר מרכבת השר. ויהי כאשר כילו לעבור בין כל העגלות, הגיעו לפרשת דרכים, ופנה השר לשביל השמאלי ואילו דרכם היתה לצד ימין, ובמהרה הגיעו למעז'בוז' זמן רב קודם שקיעת החמה של שבת קודש. או אז הבינו כי משמיא סיבבו שמרכבת השר תעמוד לפנייהם בכדי שיוכלו לצאת מן המיצר - מבין כל השיירות, ואלמלא כן היו נשארים על אם הדרך עדי כניסת השבת ועד בכלל.

כ. בישיבתו הרמה של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למד בחור אחד שישב והמתין לזיווגו כמה שנים אחר שבא לפרקו, פעם שאלו ה'חפץ חיים' אודות מצבו, ענה הבחור שאינו מסכים רק לשידוך שיתחייבו עבורו חמשה שנים 'קעסט' (להיות סמוך) על שולחן חותנו, ולכן 'יושב' הוא... שאלו ה'חפץ חיים', וכי כמה שנים נראה לך שנקצבו ימי חייך, נבהל הבחור למשמע השאלה, ומיהר לענות לכל הפחות 'ימי שנותינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה', אם כן - המשיך ה'חפץ חיים' ושאל - מאין תבוא פרנסתך בכל השנים ההם, ענה הבחור ואמר הרי מאמין אנכי בה' אלוקי ובוודאי שהוא יהא בעזרי בעניני פרנסה וכלכלה, אמר לו החפץ חיים, הגע עצמך, אם על חמישים שנה (שאחר ה' שנים הראשונות) הינך מאמין ובוטח

באר הפרשה - גשלה - שירה

יא

כי אותך ראיתי צדיק - לא יביט ולא יחקור אחר
חסרונות הזולת אם בא להיטיב לו
בפרשתן (טו טז) ויאמרו איש אל אחיו מן הוא,
יש שרמוזו בהאי קרא, בגנות הלוקים
במידות מגונות, ואינם מחשיבים איש את רעהו,
ואדרבה 'מבקרים' זה את זה, ואף מדברים לשון
הרע, וכך הם אומרים איש אל אחיו - פלוני מי
הוא, ומה חשיבות יש בו, ושורש כל זה בא מאחר
ש'לא ידעו מה הוא' - שלא התבוננו איש איש
מה מצבו בעצמו.

כי כל 'בר דעת' יבין שעליו להתעסק ולהתבונן
בעצמו בתכונותיו ומידותיו, ומה לו לאדם
לעסוק 'לתקן עולם' (בפרט, כשהוא עצמו ג"כ טעון
תיקון)²². והאמת תיאמר לכל אלו המתחקים

ולכאורה צריך ביאור וכי מה שמחה יש בכך
שהרבה עקרות נכריות נפקדו עמה - ונולדו עוד
הרבה נכרים עובדי ע"ז, ולשמחה מה זו עושה. אלא
ביאורו, שבשעה שאירע הנס הגדול - שנולד בן
לאברהם כשהוא בן מאה ושרה בת תשעים, ראו
כל עמי הארץ שיש בורא ומנהיג לבירה, וראיה,
ששידד מערכות הטבע עבור אברהם אוהבו,
ומעתה יתבטל נסיון האמונה. אמנם, מכיוון ש'הרבה
עקרות נפקדו עמה', נפתח פתח לבעל דין לומר כי
לא ה' פעל כל זאת, שהרי כל העקרות שבעולם
נפקדו וכנראה שזה נעשה ע"י איזה סיבה או 'מזל',
ממילא חזרה האמונה להיות כ'נסיון', ומזה 'רב
שחוק בעולם', כי 'ישמח לב מבקשי ה' - שהם
צריכים לבקש ולחפש אחר העבודה²³.

שהקב"ה ישלח עזרך מקודש, האיך לא תאמין בו שיזון אותך ויתן לך כדי מחסורך אף בחמש שנים
הראשונות לאחר הנישואין.

הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, מידה זו מידת דתן ואבירם היא, שעברו על ציווי הקב"ה והותירו מהמן
למחרת, מחשש שמא לא ירד המן למחרת, אף שידעו שעל הימים שלאחר מכן, חייבים הם לסמוך על
ה' הנותן לכל בריה ובריה די פרנסתה ולכל גוייה וגוייה די מחסורה... ואפילו הכי דאגו דאגת המחר.
כא. סיפר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע שפעם שלח הצאר הרשע ניקולאי ימ"ש לאחד ממחנות צבאו,
שביום פלוני ובשעה פלונית יבוא לבקרם - לראות את נאמנותם אליו ואל המלכות, כל אנשי הצבא
התכוננו בהכנה דרבה לקראת הצאר, ניקו וצחצחו את בגדי הצבא אשר להם, כמו כן הכינו את תרמילם
שבו מכניסים את 'כלי זיינם' - מחשש שמא יבדוק הצאר את התרמיל, כן עשו כל העם, לבד מחייל אחד
שאהב את ה'ביטערע טראפ' (טיפה המרה - יי"ש), והיה נוהג לצאת ולשתות לשכרה בכל לילה ולילה, אמנם,
משרבו הוצאות שתייתו וכבר לא היה מי שילוונו מעות, הלך החייל ומשכן את כלי זיינו ושאר החפצים
שבתרמילו בעד מעות, וקנה בהם עוד ועוד משקה, עתה כשעבר הקול במחנה שהצאר מגיע לבקרם, הלך
חייל זה חיש מהר מילא את תרמילו בקש ותבן בכדי שייראה התרמיל כשל כל החיילים, בהגיע היום
המיועד הגיע הצאר למחנה ו'כולם נסקרים לפניו...' והנה עבר הצאר ליד 'שיכור' זה, ויצוהו לפתוח את
תרמילו קבל עם ועדה, אך למותר לומר שמשראה הצאר במה התרמיל מלא - בקש ותבן, העניש מרה
אותו ואת הממונים עליו.

סיים הרה"ק מסטאלין, וכי מה חושבים אתם, שהיה לו לאותו רשע רוח הקודש, כלל כלל לא, אלא
מכיוון שראהו עומד בקומה זקופה בלא נשיאת עול, הבין שאינו נושא כלום. והמשיך בדבריו, שאברך
המהלך בקומה זקופה ללא נשיאת עול סימן הוא שאין בפנימיותו ולא כלום.

כב. מספרים שבבוא הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע לראשונה אל הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע בליז'ענסק
זי"ע (לפי אחת הגרסאות), דפק על דלת הבית, שאלו הרבי רבי אלימלך, מיהו היהודי הגרוע והשפל ביותר
בכל גלילות העיר לעלוב, עמד הרר"ד וחשב קמעא, מיד שילחו הרר"א ולא אבה לפתוח לו את דלת
ביתו. במר נפשו נסע הרר"ד אל הרבי רבי זושא זי"ע וסיפר לו מאי דהוה עם אחיו הקדוש ושאלו לפשר

באר הפרשה - גשלה - שירה

יב

ומפשפשים במעשי חבריהם אם טובים הם אם לאו וימשמש איש איש במעשי עצמו - ואם ברצונו וכיו"ב, אנא, אנא מכם, חורבן עולם נגרם בהנהגה לחקור בנעשה אצל זולתו, עדיף שיבדוק במצבו כזאת, חדלו לכם מדרך עקלקלות זאת, יפשפש הגשמי בפרנסה או בשאר צרכיו - אולי זקוק הוא

הדבר, הסביר לו הרר"ז שלא הסכים הרר"א לקבלך מחמת שלא היה פשוט בעיניך מבלי שתצטרך לחשוב אף לרגע מיהו היהודי הגרוע ביותר בעירך. חזר הרר"ד לליז'ענסק, ואמר לרבי רבי אלימלך זי"ע, וודאי ופשיטא שאני הוא הגרוע ביותר בכל מחוזותי, אמנם כששאלני הרבי אודות היהודי הירוד בלעלוב הוצרכת להתבונן בזה - מכיוון שבאותה שעה לא הייתי בעירי 'לעלוב' אלא כאן ב'ליז'ענסק'... מיד פתח הרר"א את דלתות ביתו לרווחה וקרבו ביותר.

ידועה מידת השפלות וההכנעה של הרה"ק הישמח ישראל זי"ע. סיפר כ"ק אדמו"ר מאלכסנדר זי"ע שפעם נענה הישמח ישראל לאמר על עצמו, שהוא היהודי הגרוע ביותר בכל העיר אלכסנדר, ובכל העיר אין אדם פחות ממנו, ובענוותנותו המשיך לבאר, אם כן, מדוע בחרו בי לשמש כרבי ומנהיג לעדת הרבבות, אין זה אלא שידעו החסידים שלא אוכל לבוא לידי שמץ של גאות חלילה, והטעם, כיוון שאין בי אפילו מידה טובה אחת, ובמה אתגאה. על כן - אין לכם ללמוד ממני ומדרכי חלילה כי מכף רגל ועד ראש אין בי מתום. אך דבר אחד יש לכם ללמוד ממני, שעם כל 'נחות דרגא' שלי, ואין בי לא תורה ולא מצווה, מכל מקום הריני מחזק את עצמי בשמחה רבה בכל עת, ודבר זה משכו וקחו לכם ללמוד ק"ו, כי אם אני השפל שרוי בשמחה לא כ"ש אתם שיש בכם טובה הרבה וודאי יש לכם לשמוח בכל עת.

פעם אמר הישמח ישראל באוזני החסיד המופלג רבי משה בויס זצוק"ל, באים אלי אנשים רבים לשאול בעצתי, ולקבל הדרכות בעניינים מרובים, חלקם אף בעניני פיקוח נפש. מאין אדע כדת מה לענות להם, וכי מלאכים לוחשים לי באוזני את התשובות לשואלים. אלא שבתפילת ערבית הריני מכוון ומתחנן בכל לבי לפני הבורא 'ותקננו בעצה טובה מלפניך', בכוח תפילה זו יש בידי ליעץ בסייעתא דשמיא ולהשיב לשואלי דבר ה'. ואכן העיד רבי משה על תפילת ערבית בבית המדרש באלכסנדר שהייתה נערכת בכוונה ובהתעוררות רבתי, ואף כותלי בית המדרש בערו באש התפילה.

הרה"צ רבי אליהו ראטה זצוק"ל משמשו בקודש של הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע היה נוכח פעם בעת שפעל הרבי איזה פלא ומופת גדול, ומתוך התפעלות שאל את הרה"ק האיך יודע הרבי לענות על כל שאלה ושאלה ברוח הקודש כה גלויה, וכיצד פועל את הישועות הרבות בקרב הארץ. ענהו רבי שלומק'ע, שהנה המלך מניח את כתרו על גבי מסמר פשוט ואינו מניחו ביד אחד משריו הגדולים והחשובים, שמא יתחיל השר לחשוב שראוי הוא לכך, על כן מניחו המלך דייקא על מסמר פשוט, ואני הנני בדעתי כמסמר פשוט בלבד ועל כן זיכני הקב"ה במדרגה זו. לימים סיפר רבי אליהו את אלה הדברים, והוסיף לומר, שהרה"ק אמר לו את הדברים כל כך בפשטות ואמיתיות גמורה, שאף עליו השפיעו הדברים, וזמן רב לאחר מכן עדיין הרגיש שהוא משמש (בקודש) מסמר פשוט...

הרה"ק רבי מנחם נחום זי"ע בנו של הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע קבע משכנו ב'קוטלנה' - פרבר של העיר בריסק, הדברים ידועים שהלך תחילה לקבל רשותו של אב"ד בריסק הגאון רבי יושע בער זצוק"ל. וקשרי ידידות עמוקים נרקמו אז ביניהם. כשנגמרה בניית ביתו של הרבי בקוטלנה, הלך ר' יושע בער לבקרו, כשנכנס התבונן בצורת הבית, ואמר בתמיהה ל'בעל הבית' החדש, הרי בית זה קטן הוא, ענה לו ר' מנחם נחום, לזאת יש עצה פשוטה ובדוקה, מקטינים את עצמינו, ואז הבית גדול למדי...

בדרכו חזרה מקוטלנה לבריסק, נענה הגאון ואמר לתלמידיו, למדתי היום ברגע אחד מה שלא למדתי

במשך כל שנותי מרבתי הגאונים (הועתק בלשונו מהרבה ספרי קורות הימים)

באר הפרשה - גשלה - שירה

יג

לעזרה בגוף או בנפש. ובעניני הרוח - בעבודת ה' ובתכונותיו ומידותיו יניחהו לנפשו, ויתן לו להיות 'רואה חשבון' לעצמו בלא סיוע אחרים...^{יג}.

מה גדלה מעלת הנוהר בכבוד הבריות, כדמצינו ב'ירושלמי' (דמאי א ג) שרבי פנחס בן יאיר הוצרך לחצות את 'נהר גינאי', ציווה רבי פנחס על הנהר שיבקע, ונבקע בפניו, שאלוהו תלמידיו האם גם הם יכולים לעבור אמר להם 'מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מישראל מן יומיו יעבור' (מי שיכול להעיד ע"ע שמימיו לא פגע ביהודי יעבור מבלי כל חשש). מכאן נראה, כי השומר פיו ולשונו מלפנוע

כג. וכך ביארן צדיקים (ה'מאור עיניים', ה'אוהב ישראל' ועוד) בפסוק (יג ב) 'קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל, באדם ובבהמה לי הוא, וכה ביאורו, קדש לי - הרוצה להתקדש, ידע שכל בכור - כל יהודי חשוב ממנו, ולכן פטר כל - תחילת דבר יקיים בנפשו רחם - לרחם בבני ישראל, שמא תאמר באדם ובבהמה שאינו אדם אלא כבהמה, תשובתך לי הוא - אין זה מעניינו של אדם אם פלוני אדם או עושה מעשה בהמה - כי אם מעסקיו של הקב"ה.

וכך פירש הגאון המשגיח רבי יחזקאל לעוונישטיין זצוק"ל (אור יחזקאל מידות עמו' כג) שתלמידי ר' עקיבא לא נהגו כבוד זה בזה (יבמות סב:) כי חששו שמא ע"י שינהגו כבוד איש ברעהו יביאווהו לידי גאוה. ובאמת היה זה פגם כי אין זה מעניינו של אדם ה'דאגה' אודות ענוותנותו של רעהו, אלא יהא עניו לעצמו... ואת רעהו יכבד בכל הכבוד ששייך לו...

ואיתא בתנא דבי אליהו (רבה כח) 'וכך אמר להם הקב"ה לישראל, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבין זה את זה, ותהיו מכבדין זה את זה, ותהיו יראים זה מזה...'
וכבר כתב הגר"א באגרתו, רוב מצוות התורה הם לשמח אחרים.

הרה"ק רבי דוד מלעלוב היה ידוע ב'אהבת ישראל' שאין בדומה לה, ולא היה מסוגל לראות כל רע על שום אחד מישראל, עד שהיה אומר שכל יהודי 'קדוש' ונעלה הוא, ואין שייך בו רע כלל וכלל, ומה שלפעמים רואים שהוא מתנהג שלא כשורה, אין זה אלא מחמת חלק ה'גוי' שבו.

פעם נסע הרר"ד יחד עם מחותנו הרה"ק היהודי הקדוש זי"ע, על אם הדרך עברו ליד איזה פונדק, נכנס לשם הרר"ד לשעה קלה, אך לא יצא את פני הבית כי אם לאחר זמן מרובה, משיצא שאלו היהודי הק', מחותן, וכי על מה התמהמהתם כל כך מלצאת מן הבית, ענהו הרר"ד בהיותי בתוך הבית נגלה לעיני 'יראת שמים' מופלגת של יהודי, ולא יכולתי לסור מעליו, וכך הוה מעשה, בפונדק זה שהו יחדיו אב ובן, האב היה 'לא יוצלח', וכל אימת שהבן ביקש מעמו דבר מה לצורך עבודתו הביא לו האב חפץ אחר בלא להבין את רצונו של בנו. לפתע קצף הבן על האב וצווח עליו, דע לך אבי כי באם לא הייתי מתיירא מאלוקי הייתי הורג אותך ורוצח את נפשך, והרר"ד לא הפסיק מ'להתפעל' מהיראת שמים המרובה של הבן שאינו רוצח את אביו רק מפני יראת העונש של מעלה.

כד. אמרו חז"ל (אבות ד ד) 'מאוד מאוד הוי שפל רוח שתקוות אנוש רימה', ולכאורה צריך ביאור, וכי לזה מקווה ומצפה האדם - להיות עפר רימה ותולעה. ועוד, מה נתינת טעם הוא 'שתקוות אנוש רימה' שלכן עליו להיות שפל רוח. יש שביארו (הגר"ח"צ מבענין) בהקדם מאמרם ז"ל (שבת יג:) 'קשה רימה בבשר המת כמחט בבשר החי' ודקדקו לבאר, קשה רימה בבשר המת - באיזו מידה תהיה הרימה קשה לאדם אחר מיתתו, כמחט בבשר החי - כמידת זהירותו בעודו בחיים מלדקור בלשונו ובפיו כמדקרות חרב איש ברעהו... על כן אמרו מאוד מאוד הוי שפל רוח - התנהג בענוה ובשפלות הרוח לכל אדם, שתקוות אנוש רימה כי זו היא תקוותו בעת שכבר יגיע לאחר אריכות ימיו ושנותיו, כי כמה שיעצור בעצמו מלירד לחיי חברו, כך ינצל יותר מהרימה לאחר המיתה, וזו היא תקוותו.

באר הפרשה - גשלה - שירה

יד

יציאת מצרים, וכן שבת פרשת יתרו אינה מכונה בשם 'שבת קבלת התורה'.

ענהו ה'חידושי הרי"ם' כי בתורה עצמה מצינו שינוי, שהשירה נכתבה אריח על גבי לבינה (מגילה טו: וברש"י), והנה 'ישראל' נומריקון יש' ש'ישים ר'בוא א'ותיות ל'תורה, וכלומר שיש אחיזה לישראל בתורה, וגוף היהודי משול לקלף ואילו נשמתו החצובה מתחת לכפא הכבוד הרי היא כדיו הכתובה על גבי הקלף. וכאשר יש שינוי בתורה הרי זה מורה על שינוי גוף היהודי בשבת זו, שבידו להשתנות מן הקצה אל הקצה, ועל כן נקראת השבת בשם שבת שירה¹¹.

ומסיים ב'רמתיים צופים' - ובעיני ראיתי שהיה (ה'חידושי הרי"ם) רוקד ממש בקבלת שבת זו בשמחה רבה מה שלא היה דרכו בכל השנה.

היה אומר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שגדלו של 'אריח' הוא חציו משל 'לבינה' (רש"י מגילה טו: ד"ה לבינה), נמצא שגדלו של הריווח (החלק) פי שניים מהכתב הנכתב. ולרמז לנו, ש'הרבה יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן' (כלשונם יומא סח:), והשפע הרב הבא עלינו בשבת קודש זו גדול בהרבה מהניסים הכתובים בפירושי¹².

באיש ישראל בין בדיבור ובין כמעשה, שקול כנגד שישים ריבוא מישראל שכובותם נבקע הים, וראוי לו שיעשו עמו את הנס הגדול מן השמים.

ומידה טובה מרובה, שכר הרבה ישלם הכורא למי שאינו חוסך דיבורים טובים מחברו. ובכך תירץ הרה"ק מווארקי זי"ע ('בית יצחק' בשלה) את הקושיא הידועה, האיך קיימו בני 'מצוות צדקה וחסד' בהיותם במדבר, והרי לא היה מחסור לאיש, כי לכולם ירד לחם מן השמים, ואף גם לבגד לא הוצרכו ל'נדבות', שהרי 'שמלתם לא בלתה מעליהם', אלא, כל ענין 'צדקה וחסד' היה על ידי דברי חיווק ועידוד איש לרעהו, שאין לך צדקה גדולה מזו¹³.

אז ישיר - גדולת שבת שירה והשפעתה לדורות עולם

בספר 'רמתיים צופים' (על התנדב"א להרה"ק רבי שמואל משינאווא, פט"ז זוטא אות ז) מביא שהרה"ק רבי יצחק מווארקי זי"ע שאל את הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מדוע נקראת שבת זו נקראת 'שבת שירה' על שם ה'קריאה' שקוראים בשבת זו שירת הים, (שהרי אינו עתה ה'זמן' שהיתה השירה - בשביעי של פסח), וכי שבת פרשת בא נקראת 'שבת

כה. הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (בפרשתן) תירץ על קושיא זו, שהרי כל אחד טעם במן את הטעם שהעלה על דעתו (יומא עה:), והיו העשירים גומלים חסד עם העניים שלא הכירו בטעם בשר ודגים וכל מטעמים, ותארו בפניהם את הטעמים הטובים שבמאכלים, וכך קיימו את מצוות הצדקה.

כו. טעם נוסף לקריאת השם 'שבת שירה' הסביר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, כי כל הפרשה רצופה בניסים ונפלאות פלאיים שלא היו עוד כמותם, קריעת ים סוף, המתקת המים במרה, ירידת המן, וכן ניצחון עמלק, ואין לך נאה מהשם 'שבת שירה'.

כז. הרה"ק ה'אמרי חיים' מויז'ניץ זי"ע המליץ ואמר על דרך בני אדם לאחל אחד לחברו באמירה 'שהכל יתנהל כשורה', היינו שהכל ילך כ'שירה', עם ריבוי ההשפעות מלעילא.

עוד הוי מרגלא בפומיה, שהנה דרשו חז"ל (סנהדרין צ:) מהכתוב 'אז ישיר משה' - מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, והכוונה היא שעל ידי קריאת השירה יכול האדם לבוא לבחי' 'תחיית המתים' אף בעודו חי בעולם הזה - להחיות בנפשו את כל 'ישונויותו' בתורה ובמצוות, להלהיב לבו וכל אבריו באהבת ויראת ה'.

כשעלה הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע לארץ הקודש בברחו מאימת 'המלחמה' אשר בה הוכחד רוב

דברים הנאמרים במס' פסחים (ק"ח), לבקוע את ים הצרות, ולפעול כל הישועות.

אמנם נצרך לזה 'תפילה' כדכתב ה'רשב"ם' (שם ד"ה כקריעת) על הענינים שדימו חז"ל קשין כקריעת ים סוף, 'ונפק"מ למבעי רחמי' (לבקש רחמים) להרבות בתפילות ותחנונים. על כן ירבה האדם בתפילה לקל חי, ויזכה לפעול כל טוב.

שירה חדשה שבחו גאולים - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה

כתב ה'חרדים' (פרק ע"ג) דכמו שב'רפואת הגוף' ישנם 'רפואות' אשר ירפאו את האדם בדמים יקרים בייסורים אשר יכאבו למתרפא בהם, לאידך, יש רפואות סגוליות שאינם עולים לכדי דמים יקרים, וגם ירפאו את החולי ללא כל כאב. כיוצא בזה ממש יש בענייני התיקון לנפש החוטאת, יש תיקונים כתעניות וסיגופים המענים את הגוף ומוזככים אותו לשוב ולהיטהר כבראשונה, אך כמו כן יש עניינים 'סגוליים' אשר כל העוסק בהם מתכפרים לו כל חטאיו. ומונה ה'חרדים' כמה וכמה מאותם המצוות הסגוליות שיש בהם לכפר עוון, ואחד מהם (כד"ה הסגולה השלישית) לאמר שירת הים בשמחה כאילו הוא יצא עתה ממצרים, שעל ידי זה מתכפרים לו כל עוונותיו.

ומוסיף ה'חרדים' את טעם הדבר - שהרי איתא במדרש (ילקו"ש רנד) על הפסוק (טו כב)

בתוספת נופך יש להוסיף (משמעות ב'מהר"ל אור חדש, אסתר ט, י) דהנה בריש פר' 'ויחי' איתא ברש"י 'פרשה זו סתומה', ואין ריווח 'חלק' בין הפרשיות משום ש'נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד', נמצא שחיסור ה'חלק' מורה על סתימת עיניהם ולבן של ישראל, אם כן ב'שירת הים' שנכתבה 'אריח על גבי לבינה' ויש בה ריווח חלק הרבה למאד, הרי זה מורה על פתיחת העיניים והלב גדולה ורבה עד מאד.

נבקעו כל מימות שבעולם - ענין קריעת הים לדורות עד היום הזה

ולא רק לשעתה היתה 'קריעת הים' אלא לדורי דורות, וכמו שאמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע לבאר דברי חז"ל (שמו"ר כא ו) שבשעת קריעת הים נבקעו כל מימות שבעולם, ולכאורה, הרי אין הקב"ה עושה ניסים לחינם, ולשם מה נעשה נס זה. אלא, כי 'מים' מרמזים על הצרות והייסורים שעוברים על האדם, וכלשון הכתוב (תהילים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', ובשעת קריעת ים סוף 'נבקעו כל מימות שבעולם', כלומר, שמעתה יהא כח לבקוע ולשבר את כל הצרות שבעולם. ובכל דור ודור נשפעים הניסים מחדש, וזוכה האדם לצאת מצרה לרווחה מכל צרותיו ובפרט באלו שנמשלו לקריעת ים סוף, כגון זיווגו של אדם (סוטה ב.), פרנסה, ענייני הלידה ושאר

מניין ובניין של יהדות אירופה, שבת את שבתו הראשונה בחיפה. והיה אז 'שבת שירה', הרה"ק דיבר בקדשו מדברי רש"י עה"כ 'אז ישיר משה - מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה' ולכאורה יפלא היכן מרומז בהאי קרא ענין תחיית המתים (עיין סנהדרין שם), אלא דהרי בריש פרשתן בכתוב 'וחמושים עלו בני ישראל' וברש"י (מדברי המכילתא שם) מפרש שעלו מבני ישראל רק אחד מחמישה, ויש אומרים אחד מחמישים, וכל השאר מתו במצרים במכת חושך. נמצא שלאחר שנקרע להם הים היו בני ישראל עדיין ב'אבילות' על קרוביהם שמתו בארץ מצרים, ואם כן מנין היה בכוחם של משה ובני ישראל לומר שירה. אלא 'מכאן רמז לתחיית המתים', ויבוא היום שיקיצו וירננו שוכני עפר וישובו לחיות איש עם אחיו, ובכך נחה דעתם ואמרו שירה. דבריו אלו היו מכוונים לכל האודים המוצלים מאש התופת שהצליחו להימלט על נפשם לארץ ישראל והיו כולם ראשם דווי, ובזה שפך מעט טללי נוחם על נפשם אחר האבדות הקשות (בקדושתו של אהרן עמי תל"ו).

בהשי"ת כך צריך אחר כך להאמין בעצמו, שיש להשי"ת עסק עמו ושאנינו 'פועל בטל'... רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, והשי"ת מתענג ומשתעשע בה בשעושה רצונו. וזה פירוש 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ו'משה' קאי על כלל ישראל - שישים ריבוא נפשות מישראל שבדור ההוא (כלומר, שהאמינו בכוחו של אחד מתוך שישים הריבוא), שכולם האמינו שהשי"ת חפץ בהם.

איתא בגמ' (ערכין טו.) ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו... מאי דכתיב (תהלים קו ז) 'וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו', מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה, ואומרים (שמה נבקע הים גם למצרים במקום אחר) כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר. ופליאה רבתי היא, היאך יתכן שבעת התגלות אלוקית - שראתה שפחה על הים זה קלי ואנוהו, עדיין לא האמינו בשלמות בקב"ה. וביאר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע, שאכן וודאי האמינו בקב"ה אחר שראוהו 'עין בעין', אלא - שלא האמינו בעצמם שהם ראויים לנס להינצל מיד מצרים, ועל כן חששו שמה יבקע הים אף למצריים ויעלו מצד אחר. ועל כן נקראו 'קטני אמנה', שאף בחסרון אמונת האדם בכוחותיו כבן ישראל ייקרא 'קטני אמנה'.

בעין זה איתא ב'שפת אמת' (וארא תרס"ג ד"ה וידבר) וז"ל. ובאמת כמו שצריכין להאמין בהקב"ה אף שאין יכולין להבין הנהגה הנעלמת של הקב"ה, כמו כן צריכין להאמין בבני ישראל אפילו שנראין

'ויסע משה - שהסיעם מעוונותיהם' שנמחלו להם העוונות על ידי השירה, שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עוונותיו. 'והנה אחר שציונו ה' לומר שירה זו בכל יום כדכתיב (שם א) ויאמרו לאמר - שיאמרו השירה לדורות עולם, וכדכתב רשב"י (זח"ב נד:) שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה כשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כח סגולתה כל יום כשעה ראשונה'. (וכוחה של אמירת השירה כבר נתבאר בוה"ק בפרשתן נה, ב; ועיין מדרש תהלים פי"ח).

וכן הביא ב'משנה ברורה' (נא יז) בשם הזוה"ק ויאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר בים ים, והאומרו בשמחה מוחלין לו עוונותיו.

ולא רק לענין מחילת עוונות הדברים אמורים, אלא לכל מיני ישועות, כמו שכתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (פסח ב"ה איתא במדרש), וז"ל. בשירת הים יש הכל, מה שהיה ומה שעתיד להיות, וכל הגאולות וכל העניינים שצריך האדם, הכל נכלל בשירת הים. ואם יאמר האדם שירת הים בכל לב ובמסירות נפש כל אחד לפי מה שהוא יתוקן כל ענייניו בגוף ובנפש, עכ"ל.

ואמונה כל זאת - הקב"ה משתעשע בעבודת כל איש ישראל יהיה מי שיהיה

בפרשתן (יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (צדקת הצדיק קנ"ד), וז"ל. כשם שצריך אדם להאמין

כת. העידו על תלמידיו של הרה"ק הרר"ש מניקלשבורג זי"ע שכשאמרו עמו את השירה התרוממו כל כך עד שהרגישו בנפשם שהם עוברים זה עתה בין גזרי ים סוף, והיו מרימים שולי בגדיהם שלא יירטבו מהמים שבקרקעית הים. (בצחות לשון העיר הרה"ק הקדושת ציון' מבאבוב זי"ע שלכאורה חידוש הוא האיך בשעת התעלות כה גדולה חשבו כלל על בגדיהם...)

כט. המגיד מדובנא זי"ע נשא משלו, לעני המלוכש בבגדים גסים ועבים שביקש מהחייט שיתפור עבורו בגד מובחר המתאים למידותיו, ויתן לו החייט מבוקשו, אולם כאשר בא הקונה ללבשו לא עלה בידו, והיה הבגד קטן מכפי מידתו, נתרעם הקונה על המוכר ב'טענה' שסתם רימהו, הביט בו החייט ונענה -

(תו"מ ד"ה כי אני ה' רופאך) שהכוונה היא על המחלה של 'כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו', שהקב"ה הכביד את לבם שלא יוכלו לשוב בתשובה אליו, ובוה בא להבטיח לבני ישראל ש'מחלה' זו לא אשים עליך, שלא יסגור הקב"ה דלתות התשובה בפני בניו רחומיו, אלא הפתח פתוח לכל יהודי לשוב אליו יתב"ש, ואביו שבשמים מחכה ומצפה לו מתי ישוב אליו.

וישיב לעצמו, וכי גרוע הנני מאותם שעמדו על הים וכפרו בקוב"ה ובטובתו, בתלונתם 'המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר' (יד יא), ואעפ"כ זכו מיד בלילה שלאחריו ל'קריעת הים' ולהתגלות אלוהית שהיו מראים באצבע ואומרים 'זה קלי ואנוהו' וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו, והיאך היה כדבר הזה. אלא מכאן הוכיח הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פסח תרל"ב בד"ה והנה) שבכוח כל יהודי באשר

בעורין ושחורין כמו שנאמר (שה"ש א ה) 'שחורה אני ונאווה'. עכ"ל. כדברים האלו כתב עוד (שמות תרל"ב) על דברי רש"י (ריש שמות) 'להודיע חיבתן של ישראל שנמשלו לכוכבים', - למי להודיע אלא לבני ישראל עצמן, שהם עצמם יכירו וידעו חשיבותם וחביבותם לפני המקום, ואיך שהיהודי נראה ובאיזה מצב שיהיה הריהו 'נמנה', והוא יקר בעיני ה' - ומוזה יתחזק שלא ליפול ביד היצר המנסה להפילו בפח היאוש שאינו שווה מאומה. אלא יקום ויאמר אכן יקר הנני לבוראי ובן יחיד הנני לו. ועדיין לא אפסה תקוותי, בידי להתעלות לשמי רום למדרגות העליונות ביותר?'

שערי תשובה - ביד כל איש ישראל לשוב בתשובה אף מעמקי השאול

בפרשתן (טו כו) 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך', ולכאורה, היה לו לומר 'כל המכה אשר שמתי במצרים' ולא כל המחלה, ומכאן ה'חתם סופר'

אכן, בגד זה הוא הראוי ומדוייק למידתך, ברם, הואיל נא בטובך להסיר תחילה את הבגדים הגסים אשר הינך לובש ואז תראה שהבגד מתאים למידתך.

במשל זה ביאר 'המגיד מדובנא' את מאמר הכתוב (לעיל ג ד) 'של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא', שכך אמר הקב"ה למשה (ולכל בר ישראל), אל תטעה לחשוב שאינך ראוי לעמוד ולשרת לפני הבורא ב"ה, אלא מתחילה - של נעליך מעל רגליך, אלו המסכים המבדילים בין האדם לבין הקדושה, ואז תראה כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא שמאז ומעולם היית עומד על אדמת קודש, וגם בלבך הייתה שלהבת אש קודש לה' ולעבודתו, אלא ש'גסות' מנעה אותך מלהרגיש זאת, על כן יש לך לעדן את עצמך ומידותיך, ואז תאיר נפשך ונשמתך באור צחצחות. ל. פעם נכנס בחור אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע ובכה לפניו שבמוחו מתרוצצים כל מיני ספיקות והרהורים ב'אמונה' ואם כן וודאי שאינו רצוי לעילא, ואין חפצים משמיא בעבודתו. הורה לו הרבי להביא לפניו מסכת שבת, פתחה והראה לו כתוב שם (ק"ט:) 'כל העונה אמן יהא שמייה רבא בכל כוחו וכו' אפילו יש בו שמץ עבודה זרה מוחלין לו', ושאל את הבחור, אמור נא מה הנך מבין מדברי הגמרא הללו, ענהו הבחור, שנתחדש בגמ' שבכוח עניית אמן יהא שמייה רבא לכפר אפילו על עובד ע"ז, נענה הרבי ואמר, יותר מדברייך ראיתי כאן, שאפילו העובד עבודה זרה שייך לעניית 'אמן יהא שמייה רבא', והיינו שעדיין רצויה עבודתו לקל עליון.

וביותר, אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע כי כאשר תטע גרעין פרי בתוך כלי זהב וכסף לא יצמח ממנו מאומה, ורק אם תטענו בעומק האדמה אז יצמחו ממנו אילנות ופירות לשם ולתפארת, על דרך זה נמי - 'כי האדם עץ השדה' (דברים כ ט), לא יתייאש אם נראה לו שהוא נתון במעבה האדמה, כי אדרבה דייקא ממצב זה יעלה ויפרח כגן רטוב, ויתעבד לאילנא רברבא שפירותיו מתוקים וצילו נאה...

באר הפרשה - גשלה - שירה

יה

של בעה"ב, אלא שמטעה אותך [ל' ראשית חכמה'
שער הקדושה אות כ"א]..

וממשיך החיד"א לבאר את המשך הכתובים
'למען תספר באוני בנגד ובן בנגד', 'לומר
הגם זה עיקר גדול לספר מה שהפליא הקב"ה
לעשות דהבחירה תהיה ביד האדם ואם יזכה יכול
להתגבר על יצרו'. ומעתה ילמד האדם קל וחומר
בן בנו של קל וחומר, שאם היתה הבחירה ביד
פרעה לעשות הטוב בעיני ה' הרי בודאי יש בכוחו
של כל יהודי להתעורר בתשובה שלימה אפילו
מתוך מצב ירוד ושפל ביותר, שמ"מ עדיין לא הגיע
לשפלותו של פרעה הרשע.

אילן אילן במה אברכך - מעלת וסגולת יום חמשה
עשר בשבט

הנה ימים המבורכים באים, יום חמשה עשר
בשבט, יום שבו נפתחים אוצרות השמים
להריק על העולם שפע רב בכל עניני 'פירות'
הרוחניים והגשמיים כאחד². והוא נקרא 'ראש
השנה לאילנות', ודייקו בזה הק' שלכן נקרא ר"ה
לאילנות לשון רבים, ולא 'לאילן' לרמז שהוא 'ראש
השנה' וזמן שפע גם לבני האדם כמו"ש (דברים כ
יט) 'כי האדם עץ השדה (כ"כ בשור ברקת' להגה"ק רבי
חיים הכהן זי"ע תלמיד מהר"ו זי"ע, סי' תער"ב)³, ויכול
האדם לפעול רבות ביום זה.

הוא ליהפך 'בשעתא חדא ברגעא חדא' מרשע
לצדיק, מאפילה לאורה להיות אהוב וחביב וקרוב
לאביו שבשמים.

הגדיל החיד"א זי"ע (נחל קדומים ריש פר' בא) לומר
שאפילו מפרעה הרשע לא מנע ה' דרך
תשובה, ומפרש את הפסוק (ריש פר' בא) 'בא אל
פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו',
ולכאורה תמוה, וכי הכבדת לבו היא סיבה ומטעם
לבוא אל פרעה, אדרבה היא הנותנת שלא ילך אליו
שהרי כבוד לבו ולא ישמע בקול משה להוציא את
בנ"י ממצרים.

ומביא החיד"א שמצא בכתיבת יד רבינו שלמה
אסתרוב (בן דורו של הרישב"א והר"ן) שאפשר
לפרש 'כי' שהוא מלשון אף על פי⁴, כלומר, 'בא
אל פרעה אף על פי שהכבדתי את לבו'. כי אפילו
פרעה הרשע יכול לחזור בתשובה. וכך איתא
בשו"ת מהרימ"ט (או"ח סי' ח), שאף שיצאה בת קול
ואמרה שוכו בנים שוכבים חוץ מאחר' (חגיגה טו).
מכל מקום אם היה 'אחר' בא לשוב היו מקבלים
אותו (מהרש"א ח"א ד"ה יצתה) ד'אין לך דבר העומד
בפני התשובה'. וכן נרמז בגמרא (פסחים פו:)⁵ 'כל מה
שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא', רומז על
הקב"ה שהוא 'בעל הבית' על העולם כולו, ועלינו
לשמוע בקולו, חוץ מבשעה שדוחה את האדם
מלשוב בתשובה ואומר צא ממחיצתי, כי זה חשקו

לא. וכמו שמצינו שאמר דוד (תהילים מא ה) 'רפאה נפשי כי חטאתי לך', וצ"ב, האם 'כי חטאתי' הוא סיבה
וטעם לרפאה נפשי. אלא הכוונה, 'אפילו שחטאתי לך'. שביקש מהבורא שירפא נפשו על אף שחטא
ואינו ראוי.

לב. הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשובי היה מחלק פירות בשולחנו הטהור ביום חמשה עשר בשבט
לכל הקהל, פעם נגמרו הפירות באמצע החלוקה, נענה הרבי ואמר לחסידיו, פירות הינכם רוצים, אתן
לכם פירות כפי שלימדונו חז"ל - 'אלו דברים אדם אוכל פירותיהם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם
הבא... ותלמוד תורה כנגד כולן', לכו עסקו בתורה ויהיו לכם 'פירות' הרבה.

לג. המהר"ל זי"ע מבאר את הדמיון שבין אדם לעץ השדה, כי העץ מוכרח להיות מחובר למקור שורשם
במעבה האדמה, ואם ינתקו אותו מן השורש יאבד את חיותו וייתביש, כן הוא האדם, אך בהיפוך
מן הצומח שהוא למעלה ושורשו למטה באדמה, הרי שהאדם נמצא למטה בזה העולם ושורש נשמתו

באר הפרשה - גשלה - שירה

יט

איתא ב'תרגום שני' (אסתר ג) שבשעה שהפיל המן הרשע את הפור מחודש לחודש (וחיפש חודש המיועד לפורענות), ומשנפל הפור על חודש שבט נענה ואמר הלא בראש חודש שבט (לפי ב"ש) חל ראש השנה לאילנות, לא אוכל להביא פורענות לישראל בחודש זה ולא אוכל להשמידם או. וכתב על כך בספר 'זכר דוד' להרה"ק רבי דוד זכות אבד"ק מודינה (מאמר ג' פצ"ז), כי אף שלא קיימא לן שבראש

חודש הוא ר"ה לאילנות אלא בט"ו בו, מכל מקום חזינן שיום 'ראש השנה לאילן' (כל חד לשיטתו) מסוגל מאד לעכב כל פורענות וכל רע מראשי עם קדושי. וכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל זי"ע (בשלה עוד ג"ל טעם אחר) מט"ו בשבט מתחילים ימי הרצון והרחמים וישועה תהיה לנו ע"י משיח צדקנו שיבוא בב"א.

נטועה בגבהי מרומים. ועליו להיזהר ביתר שאת ועוז שלא לנתק עצמו מן השורש העליון, ויהיה קשור לאביו שבשמים. כי באם חלילה ינתק משורש הקדושה יאבד את כל שורש ומקור חיותו בקודש.

הרה"ק מהר"ש מבאבוב זי"ע אמר פעם לצעירי הצאן מבין חסידיו בהקישו של האדם לעץ השדה, כי כמו עץ השדה בכל עת שהוא עדיין צעיר ועול ימים, אף אם יתעקם עדיין אפשר להעמידו ביושר ולקשור אותו בשלשלאות בדרך שרוצין, ויגדל לתפארת לאורך ימים ושנים, אך משהוא מזקין כבר עומד גזעו בחוזקה ואי אפשר להסיטו ממקומו כמלא הנימה. כיו"ב הוא האדם עץ השדה - בימי הנעורים עדיין אפשר לאדם לשנות את טבעיו שאינם טובים ואת מידותיו המגונות - להעמיד עצמו על דרך הישר. אך ככל שהוא מזקין קשה מאד לעקור כל מידה רעה. שאלוהו התלמידים, ועד כמה נקרא האדם צעיר לימים, ענה ואמר, כל כמה שהוא נותן לכוף את עצמו הרי הוא עוד צעיר... ומכאן לימוד לכל אחד אף למי שכבר אינו מצעירי הצאן לכוף את עצמו, ויום חמשה עשר מסוגל לעניין זה.

עוד בענין האדם עץ השדה, אחד מחסידי הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע היה 'עובד' גדול שהיה 'טוב לשמים' אך לא היה מיטיב לבריות כלל, קרא לו רבו ואמר לו, הנה הכתוב אומר (דברים כ יט) 'כי האדם עץ השדה', והדמיון שבין האדם לעצי השדה, כי כמו עצי השדה, אף העץ שהוא גדל ביופי והדר לשם ולתפארת - אם אינו נותן פירות אינו כי אם 'אילן סרק', ואינו נחשב ולא כלום, כיו"ב האדם, אף אם יתעלה בתורה ועבודה אם אינו נותן משלו 'פירות' לאחרים הרי הוא כ'סרק'...

לד. הרה"ק רבי דוד בידערמאן זי"ע היה בוער בשולחנו הטהור ביום חמשה עשר בשבט, והיה מתלהב באמרו כי הנה יום הוא יו"ט של 'ארץ ישראל', העיד הרה"ק הרמ"מ זי"ע כי לא היה אצלו התלהבות במשך השנה כהתלהבותו בשולחנו זה אחת בשנה, והיה חוזר ואומר שוב ושוב 'אן ארץ ישראל דיגער יום טוב'.

בשנת תרע"ו התפשטה מחלת ה'טיפוס' ברחבי ירושלים של מעלה, מחלה זו הייתה נוראה ביותר, והייתה מביאה חולשה רבה על האדם עד שהיה נופל ומת ל"ע, ולא עוד אלא שמחלה ממארת זו הייתה 'מדבקת' את כל הבא במגע עם החולה, באותה שנה בט"ו בשבט ישב רבי דוד בלבית אש ובצהלה רבה כשעל שולחנו היו ערוכים פירות רבים מטוב הארץ, אלא שלא היו כמעט משתתפים באותו טיש, מאחר שהמחלה הכתה בעם ורבים חללים הפילה, באמצע עריכת השולחן פרץ אל תוככי ביהמ"ד ילד רך בשנים, ניגש אל הרבי בעודו מיילל מרה, כי אביו ואמו לקו שניהם במחלה הנוראה והינם שוכבים שרועים על ריצפת הבית ואין מי שיטפל בהם ויעתיר עבורם, ויקם רבי דוד'ל ממקומו בסערת נפש וזעק 'הייליגער באשעפער, וכי אפשר להשבית את שמחתי ביום זה'. לאחר מכן פנה אל הילד, נתן בידו פרי מעל השולחן, וציווהו שיתן לאביו שיאכל מזה הפרי בציווי הרבי, ויאמר לאביו ולאמו בשמו שעוד יזכו לראות ממנו פירות ופירות פירותיהן, ואכן שניהם הבריאו וזכו לראות בני בנים מזה הבן.

באר הפרשה - גשלה - שירה

ב

מבאר בפסוק זה, כי מזל שבט הוא 'דלי' המרמז על מים כי על כן 'זל מים מדליו', וזה הכוונה והיה כעין שתול על 'פלגי מים' - אם נפלא ונחלק את חודש שבט המרמז על 'דלי מים', נמצא בחצי שבט את חמשה עשר בו. וביום זה אשר פריו יתן בעתו הזמן מסוגל מאד לפירות ההשפעות הטובות לפעול כל טוב וטב".

עוד ביארו (תולדות יצחק) על זה היום בכתוב (תהלים קכב, ד) ששם עלו שבטים שבטי י-ה, עדות לישראל, להודות לשם ה' שרמזו יש בכך, שבטי מרמז על חודש שב"ט, וי-ה (עולה למנין ט"ו) מרמז על יום ט"ו שבו, שיום זה נועד עדות לישראל להודות לשם ה' - להודות לשם ה' בברכה על הפירות.

יהא רעוא מן קדם אבוהון דבשמיא, שיתעוררו עלינו כל הניסים מקריעת הים, ומירידת המן, ושיהא צילנו נאה עם כל השפעות הטובות, ונוכה כולנו כאחד להיושע בגאולת עולם במהרה דידן אכי"ר.

ומצאנו לרבותינו הראשונים שהחשיבו את זה היום כיום טוב של ראש השנה ממש, וכך איתא ב'מרדכי' (ר"ה אות תש"א) וז"ל. 'וששאלת, ציבור שבקשו לגזור תענית בשני וחמישי ושני ופגע בט"ו בשבט, האם יש לחוש לראש השנה ולדחות התענית, או לא, כך דעתי נוטה, שהתענית נדחה עד השבת האחר ואין קובעין תענית בו ביום שלא מצאנו תענית בראש השנה' י"ה.

אף ב'צוואת רבי אליהו הכהן מאיזמיר' (שבט מוסר פמ"ז) ציווה את בנו בני היוהר לאכול פירות בט"ו בשבט כי מנהג וותיקין הוא, ויש להעמיס בכונתו לא רק לפירות הגשמיים, אלא לפירות הרוחניים שהם תורה ומצוות כראוי וכיאות, כי צריכים לדעת האיך לאכול את הפירות".

כתב רב האי גאון (שימוש תהלים על מזמור א') שמוזמור הראשון שבתהילים מסוגל לאמרה לאשה המפלת, כי בו נאמר 'והיה כעין שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו, והנה הרה"ק ה'עמרת ישועה' מדויקוב זי"ע (לט"ו בשבט כד"ה בפסוק)

לה. הרה"ק מסאדיגורא זי"ע אמר פעם בחמשה עשר בשבט, יש צדיקים שנהגו ללבוש בגדי לבן כמו ב'ראש השנה', בין כך ובין כך יעזור ה' שכבר מהיום תחל 'שנה טובה' (אמת ליעקב ח"א עמו' קמז) כבר אמרו צדיקים (אומרים משם הרה"ק מצאנו זי"ע) כי חמשה עשר בשבט יום מיוחד הוא, כי מאותו היום ועד חג השבועות יש מידי ב' שבועות ימי חג ומועד, כי לאחר ט"ו בשבט בא ר"ח אדר, פורים, ר"ח ניסן, חג המצות, ר"ח אייר, ל"ג בעומר, ולאחר מכן ר"ח סיוון וחג השבועות. לו. מספרים על יהודי אחד שעלה עם משפחתו לארץ הקודש, תיכף כאשר הגיע אל ארץ הקודש רכן על עפרה ונישק את אדמתה, לאחר מכן פגש ברוכל המוכר רימונים, שמחו בני המשפחה לאכול מפריה של ארץ הקודש ולשבוע מטובה, קנה רימון אחד ופתחו - תוכו זרק וקליפתו אכל - כשאר הפירות שזורקים את הגרעינים, והיו כל בני המשפחה מתאפקים מלדבר סרה על 'פירות ארץ ישראל'... עד שנתגלה להם ה'סוד' ש'פירות ארץ ישראל' צריכים לדעת איך לאכול מהם... כך אף אנו צריכים לדעת האיך לאכול ולקבל את פירות ההשפעות היורדות בהאי יומא. לז. על כן על כל אחד ואחד לעורר את עצמו בתחנון ותפילה לקדם פני מלך עליון, וטוב יעשה מי שיסיים את כל ספר תהילות דוד בן ישי, 'פון דעקל ביז דעקל' (מצדו האחד של הספר לצדו השני) או אז יעשה 'דקל לפירותיו' וישפיע על עצמו עד בלי די, מ'פירות הדקל דעבידי דאתו'. משמיה דהרה"ק האהבת ישראל זי"ע מתאמרא שאכילת האתרוג מסוגלת לפקידת עקרונות.